

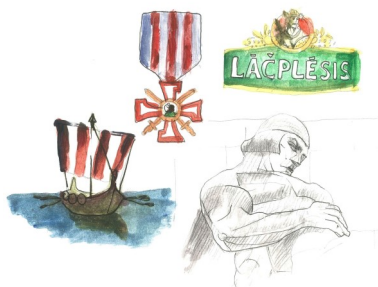
Kā radies Lāčplēsis?

Biminitas Bērziņas-Grundes no tautas
teikām saliktais teksts
Amandas Krūmiņas iustrācijas

Ir daudz latviešu teiku par stipriniekiem, drosminiekiem, pūķu kāvējiem un varoņiem. Pie šīm teikām pieder arī teikas par mūsu tautas varoni Lāčplēsi.

Teikas apraksta Lāčplēša lielo spēku un drosmi, un to, kā viņa spēks cēlies.

Latviešu rakstnieki teiku

Lāčplēša
tēlu ir
padarījuši
par visu
latviešu
varoni.
Šodien
Lāčplēša
simbols

tiek daudz izmantots, taču tā
sākumi atrodami latviešu
tautas teikās.

Teikās minēts, ka Lāčplēsis

jeb Lāčausis radies no lāču
mātes, kuŗu kāds meža
iemītnieks sev pieradinājis
kā sievu. Augot puisis ātri
attīstījies par lielu, staltu
jaunekli. No savas mātes
tas mantojis lāča ausis un
lielu spēku, kādēļ to
nosaukuši par Lāčausi.
Pirmajos jaunekļa gados tas
iztīrījis tēva mājas no
plēsīgiem zvēriem: lāčiem,
vilkiem un meža cūkām,
kuŗus tas, aiz žokļiem
saķerdams, pārplēsis, un

sadragāta, ja
Lāčplēsis nebūtu airu
vietā izmantojis savas
plaukstas. Viņš ar
plaukstām sācis tik
spēcīgi airēt, ka
celtuvi atgriezis no
straumes un pārvilcis
laimīgi otrpus
Daugavas. Pēc tam

tādēļ arī dabūjis vārdu —
Lāčplēsis. Vēlāk, kad vairs
mājā neatradis, kur spēku
izmantot, tas ceļojis
apkārt pa Baltiju,
darbu meklēdams.
Bet visu, ko darījis,
viņš veicis ar pārlietu
spēku, salauzdams
visus darbarīkus.
Tā kādu reizi tas bijis
par pārcēlāju pie
Daugavas. Kad ļaudis
uz celtuves salasījušies, viņš
sācis airēt, bet tūlīt pie
pirmajiem vilcieniem airi
salūzuši, un celtuve būtu
ierauta straumē un

tas saderējis pie kāda
kunga par puisi, kas tam
uzdevis visādus grūtus

darbus izdarīt, – ar lāčiem
art, velna dzirnavās kviešus
malt, nogrimušo pili uzcelt,
milzi aizdzīt utt., arvien
apsolīdams savu skaistuli

meitu par sievu. Lāčplēsis visu izdarījis un atsvabinājis zemi no visādiem mošķiem un briesmoņiem. Beigās kungs vairs nevarējis liegties, un Lāčplēsis dabūjis

Arvien ragana atbildējusi “jā”, bet pēdīgi sacījusi: “Būtu gan stiprākais visā zemē, ja aiz septiņām jūrām nedzīvotu Lāčplēsis, kas ir vēl stiprāks par tevi.”

Nu dēls mātei nelicis miera, gan lūdzies, gan draudējis, lai tā ar savu velna skolu izdabūjot, kā Lāčplēsi varētu pārspēt.

viņa skaistuli meitu par sievu un dzīvojis kādu laiku laimīgi.

Ragana nu skrējusi pie visiem velniem, bet neviens nezinājis

Aiz septiņām jūrām dzīvojusi kāda briesmīga ragana. Tai bijis dēls ar trim galvām. Viņš katru rītu gājis pie mātes un vaicājis: “Māt, vai es esmu stiprākais visā zemē?”

zobenu un
nocirtis
raganas
dēlam
vienu
galvu. Šis
cirtis pretī
un nocirtis
Lāčplēsim
labo ausi.
Tūliņ labā
roka
zaudējusi

padoma, kamēr pats
Līkcepure pamācījis, ka
Lāčplēša spēks pastāvēt
viņa lāča ausīs. Ja tās
nocirstu, tad viņš būtu kā
parasts cilvēks. Raganas
dēls tad devies uz Baltiju.
Viņš skrējis tik ātri, ka vētra
sacēlusies un visas straumes
Daugavā briesmīgi
šņākušas. Lāčplēsis, to
dzirdējis, devies briesmonim
pretī. Tie sastapušies pie
Daugavas. Lāčplēsis cirtis
pirmais ar savu smago

spēku un nevarējusi noturēt
smago zobenu. Tādēļ
Lāčplēsis saķēris zobenu
kreisajā rokā un nocirtis
raganas dēlam otru galvu.
Tas cirtis atpakaļ un nocirtis
Lāčplēsim kreiso ausi, un
tūliņ kreisā roka zaudējusi
spēku, un smagais zobens
nokritis zemē. Taču arī
raganas dēls bija
pazaudējis divas galvas un
tā palicis divas trešdaļas
nespēcīgāks. Nu Lāčplēsis
meties tam virsū, tie

sakampušies ar
rokām un sākuši
lauzties. Viņi
lauzušies līdz pat
vakaram, bet,
krēslai metoties,
tiem slīdējušas
kājas, un abi
iegāzušies Daugavas
dzelmē.

Skolotāju / vecāku lapa

Virsraksts: *Kā radies Lāčplēsis?*

Autors: *Bimīnita Bērziņa-Grunde*

Ilustrācijas: *Amanda Krūmiņa*

Līmenis

LIX: 55

Valodas līmenis: B2

Piemērotais vecums: 5.-8. kl.

Vārdu saraksts

Paplašinātais vārdu krājums

airis	oar
art	to plow
atsvabināt	to relieve, to free
attīstīties	to develop
Baltija	the Baltics
briesmonis	monster
draudēt	to threaten
drošinieks	daredevil, lionheart
dzelme	the depths (of a body of water)
izdabūt	to obtain, to wrest
jauneklis	young man
kvieši	wheat
krēsla	twilight
lauzties	to wrestle
malt	to mill, to grind
mantot	to inherit
meža iemītnieks	forest dweller
milzis	giant
mošķis	goblin
nelikt mieru	to not leave alone
nocirst	to chop off
nogrimusi pils	sunken castle
pārcēlājs	ferryman
(pār)celtuve	raft
pārlieku liels spēks	enormous strength
pārspēt	to beat (at a game)
pieradināt	to tame
plēsīgs	wild
pūķu kāvējs	dragon slayer
sakampties	to grip, to seize
skaistule	beauty
stalts	tall, stately
stiprinieks	muscle builder
straume	current
šņākt	to hiss
teika	legend
varonis	hero
velna dzirnavas	devil's mill

žoklis jaw

Īpašvārdi un izteicieni

aiz septiņām jūrām across seven seas (very far)

Lāčplēsis Latvian folk hero who possesses superhuman strength and hearing

Līkcepure the head devil

mesties (par krēslu — iestāties) at the start of twilight

saderēt par puisī to get a job as a farmhand

velna skola — šeit 'velna zināšanas' devil school — black magic arts

Informācija skolotājiem un vecākiem

Lāčplēsis ir viens no pazīstamākiem latviskajiem tēliem, kas parādās senās teikās un pasakās, kur stāstīts par viņa izskatu un varoņdarbiem.

Pirmās tautas atmodas laikā Andrejs Pumpurs, iedvesmojoties no teiku un pasaku tēliem un to piedzīvojumiem, uzrakstīja eposu (garu dzejojumu par varoni) "Lāčplēsis". Tautas atmodas laikmeta darbinieki gribēja, lai latviešiem arī būtu tautas varoņeposs, kāds ir vāciešiem (*Der Niebelungelied*) vai angļiem (*Beowulf*) u.c. Pumpura eposā Lāčplēsis cīnās par tautas brīvību un pret vācu kundzību. Dzejojums ir publicēts 1888. gadā.

Nedaudz vēlāk Rainis tautas teiku un pasaku, kā arī Pumpura eposa idejas ietvēra lugā *Uguns un nakts*. Raiņa lugā redzami gan teiksmu sižeti, gan cīņa pret vācu virskundzību, gan pret Krievijas carismu vērstā 1905. gada revolūcija, gan cīņa uz brīvu Latviju. Raiņa luga iznāca 1905. gadā. Drīz pēc tam Rainis un Aspazija devās trimdā uz Šveici, lai izvairītos no apcietināšanas par savu politisko darbību.

Lāčplēša ordenis veidots kā augstākais militārais apbalvojums. Ar šo ordeni apbalvoja latviešu karavīrus, kas cīnījušies Brīvības cīņās 1918.-1920. gadā.

Lāčplēša tēls kļuva populārs un mūsdienīgs 1988. gadā, kad Trešās tautas atmodas laikā dzejniece Māra Zālīte un komponists Zigmars Liepiņš uzrakstīja rokoperu *Lāčplēsis*. Māras Zālītes tekstos Lāčplēša cīņa pret krustnešiem simbolizē latviešu tautas cīņu pret Padomju savienību - Latvijas brīvības apspiedēju.

Dažādu autoru traktējumā Lāčplēša tēls dažādi attīstījies, gan iegūstot pārdabisku spēku, gan izcilu dzirdi. Taču vienmēr Lāčplēsis simbolizē vīrišķību, spēju cīnīties pret apspiedējiem un varonību.

Informācija latviski.

Par eposu *Lāčplēsis*:

<https://enciklopedija.lv/skirklis/37565>

Uguns un nakts:

<https://runa.lnb.lv/objects/64418/>

Rokopera *Lāčplēsis*:

<http://www.zigmarsliepins.lv/rokopera-1257269pl275sis.html>

Rokopera Youtube:

<https://www.youtube.com/watch?v=r084Wka-1Ys>

Informācija angliiski: <http://>

www.balticsworldwide.com/news/features/bear_slayer.htm

Pārrunu jautājumi

Pārrunu jautājumi pirms lasīšanas

- Kas ir teika? Kas ir tautas pasaka?
- Kāpēc tekstā stāstus par Lāčplēsi dēvē par teikām?
- Ko Tu zini par Lāčplēsi?
- Kādas īpašības piemīt varoņiem?

Nodarbības stundā

1. Skolotājs internetā atrod kādus šodienas Lāčplēša tēla atveidojuma attēlus Latvijas medijos. Skolēni tos aplūko un pārrunā. Visvieglāk to izdarīt, *Google* ierakstot 'Lāčplēsis' un meklējot attēlus (images). Atkarībā no aktuālajiem notikumiem var gadīties kaut kas ļoti interesants.

Uzdevumi

1. Varoņa īpašību simboli - 1. uzdevums

Darba lapas

1. Apgūsti vārdus! - 4. uzdevums
2. Apgūsti vārdu nozīmi! - 5. uzdevums
3. Aizpildi tukšās vietas teikumos! - 6. uzdevums

Rakstu darbi

1. Kāds šodien būtu Lāčplēsis? - 2. uzdevums
2. Kas notika pēc tam? - 3. uzdevums

Varoņa īpašību simboli

1. Padomā, kas ir varonis un kādas ir varoņa īpašības! Kāds, pēc tavām domām, ir varonis? Ieraksti tabulā piecas vai vairāk varoņa īpašības! Pēdējā slejā ieraksti kādu nelielu priekšmetu, kas varētu simbolizēt konkrēto varoņa īpašību.

Varoņa īpašība	Kāpēc šī īpašība ir nozīmīga?	Simboliskais priekšmets

2. Mājās sameklē tabulā ierakstītos nelielos priekšmetus un mazu papīra maisiņu.

3. Maisiņu izdekorē: izvēlies savam varonim vārdu un uzraksti to uz maisiņa. Varoņa raksturošanai izmanto raksturīgas krāsas un simbolus.

4. Saliec atrastos priekšmetus maisiņā.

5. Izdomā, kā paskaidrosi klasesbiedriem izvēlētais varoņa īpašības! Izplāno savu stāstījumu un vingrinies izņemt no maisiņa priekšmetus un par katru no tiem pastāstīt, kāpēc tieši to esi izvēlējis par īpašības simbolu.

6. Sarunā ar skolotāju savu uzstāšanās laiku stundā!

Teikās Lāčplēsis veic varoņdarbus, piemēram, izglābj cilvēkus, kas pārceļas pāri Daugavai. Kad celtuves atri

Uzraksti īsu rakstu darbu pēc šādiem norādījumiem:

- Izvēlies varoņdarbu šodienas Lāčplēsim;
- Paskaidro, kas Lāčplēsim būtu jādara;
- Paskaidro, kāpēc šis varoņdarbs būtu vajadzīgs šodienas pasaulei;
- Uzraksti vismaz 150-200 vārdu;
- Pirms iesniegšanas pārbaudi savu darbu un izlabo kļūdas!

[illegible]

Kas notika pēc tam?

Daži tēli ir piemēroti tikai vienam laikmetam, taču Lāčplēsis latviešu kultūrā ir dzīvs vēl šodien. Attēlā redzams moderns Lāčplēša un ienaidnieka cīņas attēlojums. Bieži Lāčplēsi attēlo nopietni, bet dažkārt arī ar humoru, kā redzams šajā fotogrāfijā.

Teikās Lāčplēsis iekrīt Daugavā, taču nav zināms, kas ar viņu notiek pēc tam. Kā tev liekas — kas notiek ar Lāčplēsi pēc cīņas?

Uzraksti īsu stāstu ar citādām beigām par Lāčplēša dzīvi pēc cīņas! Ievēro šos norādījumus:

- Apraksti pēdējo cīņu starp Lāčplēsi un raganas dēlu;
- Paskaidro, kas ar Lāčplēsi notiek, kad viņš iekrīt Daugavā;
- Izdomā, kā viņš tiek izglābts vai izglābjas. Fantazē!
- Izdomā, ko viņš pēc izglābšanas dara;
- Uzraksti Lāčplēša dzīves stāstam jaunas beigas;
- Uzraksti vismaz 100-150 vārdu;
- Pirms iesniegšanas pārbaudi savu darbu un izlabo kļūdas!

Apgūsti vārdus!

Doti cilvēku tēli, kas parādās teikās. Savieto vārdus ar kādu zināmu šodienas slavenību, filmu vai grāmatu tēlu! Tad vienā vai divos teikumos paskaidro, kāpēc salīdzini seno tēlu tieši ar šo šodienas tēlu vai slavenību!

Teiku tēls	Šodienas tēls	Kāpēc tēli ir līdzīgi?
stiprinieks		
drošminieks		
pūķu kāvējs		
meža iemītnieks		
milzis		
mošķis		
briesmonis		

skaistule		
arājs		

Apgūsti vārdu nozīmi!

Doti vārdi no Lāčplēša teikām. Savieto vārdu ar tā nozīmi, uzrakstot to aiz nozīmes apraksta! Vārdu ir vairāk vārdu nekā nozīmju, — izvēlies precīzāko!

pieradināt	draudēt	stalts	krēsla
attīstīties	pārspēt	plēsīgs	dzelme
mantot	šņākt	straume	atsvabināt
sakampties	nogrimt	nelikt mieru	lauzties

1. Panākt, lai savvaļas dzīvnieks pierod pie cilvēka. _____
2. Pilnīgi ieslīdēt ūdenī. _____
3. Tāds dzīvnieks pārtikai medī citus dzīvniekus.

4. Plūstošs ūdens. _____
5. Panākt kvalitatīvas izmaiņas, pilnveidoties. _____
6. Darbības vārds, kas apzīmē garas, vienmērīgas “š” skaņas veidošanu. _____
7. Taisns, vingrs un spēcīgs. _____
8. Palaist vaļā, atbrīvot. _____
9. Censties ietekmēt, solot nodarīt ko ļaunu. _____
10. Dziļa vieta upē, ezerā vai okeānā. _____
11. Laiks neilgi pēc saulrieta vai pirms saullēkta, kad ir vāja saules gaisma. _____

12. Saķeroties vienam ar otru cīnīties. _____

Aizpildi tukšās vietas teikumos!

Teikuma sākumā ir vārdu pāris, pašā teikumā ir tukšas vietas. Ieraksti teikumā dotos vārdus pareizā locījumā!

1. lācis / māte

Lāčplēsis ir _____ un
cilvēka dēls.

2. mežs / iemītnieks

Lāčplēša tēvs ir _____,
kas pieradinājis lāceni.

3. kungs / meita

Lāčplēsis cerēja dabūt skaisto _____
_____ par sievu.

4. Ragana / dēls

_____ bija trīs galvas.

5. Lāčplēsis / ausis

Ragana uzzina, ka lielais spēks ir _____
_____.

6. krēsla / stunda

Lāčplēsis ar briesmoni cīnījās _____

_____.

7. Daugava / krasts

Viņi lauzās _____.

8. dzelme / dziļums

Viņi iekrita _____.

9. upe / straume

Mēs nezinām, kur _____

_____ Lāčplēsi un raganas dēlu aiznesa.

10. tauta / teika

Lāčplēša tēls vispirms parādās _____

_____.